

מדינת ישראל

משרד החינוך התרבות והספורט

סוג הבחינה: בגרות לבתי ספר על-יסודיים

מועד הבחינה: קיץ תשס"ה, 2005

מספר השאלון: 038106

מחשבת ישראל

לבתי ספר דתיים
השלמה לרמת 2 יח"ל

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעה וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבע סוגיות. עליך לבחור בשתיים מהן, על פי מה שלמדת. (לכל סוגיה – 50 נקודות; סה"כ – 100 נקודות)
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראות מיוחדות: (1) ענה אך ורק על שאלות הנכללות בסוגיות שלמדת. (2) בסס את דבריך על המקורות. כתוב בקיצור ובבהירות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב בטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

שים לב: עליך לבחור בשתיים מהסוגיות IV - VII, ולענות על השאלות הנכללות בהן, לפי ההוראות בכל סוגיה. בחר רק בסוגיות שלמדת.

סוגיה IV – תפילה (50 נקודות)

אם בחרת בסוגיה זו, עליך לענות על שלוש שאלות: על שתיים מהשאלות 3-1 ועל אחת מהשאלות 4-5.

ענה על שתיים מהשאלות 3-1 (לכל שאלה – 20 נקודות).

1. רמב"ם, ספר המצוות; רמב"ן, השגות על רמב"ם

א. "המצווה החמישית – היא הציווי שנצטוונו לעבדו".

(1) לפי רמב"ם, מדוע, לכאורה, לא היה צריך למנות מצווה זו כאחת מתרי"ג

מצוות? (5 נקודות)

(2) מהי הסיבה שרמב"ם כן מונה מצווה זו כאחת מתרי"ג מצוות? (5 נקודות)

ב. רמב"ן אינו מונה את מצוות תפילה כמצוות "עשה" מהתורה.

מהי עמדתו של רמב"ן בנוגע לתפילה? (5 נקודות)

ג. לפי רמב"ן, מתי ייתכן שהתפילה היא מצווה מן התורה? (5 נקודות)

2. מהר"ל, נתיבות עולם, נתיב העבודה, פרק ג'

א. לפי מהר"ל, מהפסוק "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך" (דברים, ו', ה'), אפשר ללמוד על שלוש התפילות.

ציין לאיזה חלק מהפסוק מתאימה כל תפילה, והסבר מדוע. (12 נקודות)

ב. (1) לפי מהר"ל, מהו הזמן האידאלי להתפלל תפילת שחרית, ומדוע? (4 נקודות)

(2) לפי מהר"ל, מהו הזמן האידאלי להתפלל תפילת מנחה, ומדוע? (4 נקודות)

3. הרב דסלר, מכתב מאלהו, חלק ג'

א. (1) לפי הרב דסלר, מהי "מחיצת הברזל" המפרידה בינינו לבין אבינו שבשמים?

(6 נקודות)

(2) לפי הרב דסלר, כיצד קיום המצוות מאפשר להבקיע מחיצה זו, וכיצד התפילה

מאפשרת להבקיע את המחיצה? (6 נקודות)

ב. לפי הרב דסלר, אדם יכול לעלות במדרגתו הרוחנית בשתי דרכים: מעשה ותפילה.

הסבר כיצד כל דרך מביאה את האדם לעלייה במדרגתו הרוחנית. (8 נקודות)

/המשך בעמוד 3/

ענה על אחת מהשאלות 4-5. (10 נקודות)

4. רבנו בחיי, חובות הלבבות, שער חשבון הנפש, פרק ג'

א. (1) רבנו בחיי מחלק את המצוות לשלושה סוגים.

ציין את שלושת הסוגים. (3 נקודות)

(2) לפי רבנו בחיי, לאיזה סוג מצוות שייכת התפילה, ומדוע היא שייכת לסוג זה?

(3 נקודות)

ב. הסבר את משל "העבד המארח את רבו" ואת הנמשל, לפי רבנו בחיי.

(4 נקודות)

5. הרב קוק, עולת ראיה, כרך א'

א. "לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואחר כך יתפלל".

מהי המטרה של סידור שבחו של הקב"ה לפני התפילה, לפי הרב קוק?

(6 נקודות)

ב. לפי הרב קוק, למה האדם צריך לכוון כאשר הוא מבקש בקשות בתפילתו?

(4 נקודות)

סוגיה V – דת ומדע (50 נקודות)

אם בחרת בסוגיה זו, עליך לענות על שלוש שאלות: על שתיים מהשאלות 6-8

ועל אחת מהשאלות 9-10.

ענה על שתיים מהשאלות 6-8 (לכל שאלה – 20 נקודות).

6. רש"ר הירש, איגרות

א. רש"ר הירש טוען שאי-אפשר להביא ראיה מדברי אגדה כדי להוכיח שעניין מסוים

הוא אמת שאי-אפשר לחלוק עליה.

ציין שני נימוקים שהוא מביא לטענה זו. (8 נקודות)

ב. לדעת רש"ר הירש, האם סיפורי חז"ל על אבות האומה הם עובדות היסטוריות,

המבוססות על מסורת עתיקה?

הצג את עמדתו וכתוב אחד מהנימוקים שהוא מביא לביסוס עמדתו. (7 נקודות)

ג. לדעת רש"ר הירש, לשם מה נכתבו אגדות חז"ל? (5 נקודות)

7.

הרב מנחם מנדל שניאורסון, איגרות קדש

- א. הרבי מלובביץ' התבקש להביא הוכחות למציאות הבורא.
- (1) לדעת הרבי מלובביץ', מהו הקושי בהבאת הוכחות למציאות הבורא? כתוב כיצד הוא מתגבר על קושי זה. (8 נקודות)
- (2) כתוב אחת מההוכחות שמביא הרבי מלובביץ' למציאות הבורא. (6 נקודות)
- ב. הרבי מלובביץ' מסתייג מהגישה הדורשת הבאת הוכחות שכליות ברורות למציאות הבורא. הסבר מדוע. (6 נקודות)

8.

פרופ' יהודה לוי, יהדות ומדע כחכמות משלימות

- א. פרופ' לוי מפרט כמה דוגמאות לבעיות מוסר שנוצרו או הוחרפו בעקבות הקדמה המדעית בעידן המודרני.
- (1) ציין אחת מהדוגמאות שהוא מביא, והסבר מהי הבעיה המוסרית העולה מן הדוגמה. (4 נקודות)
- (2) לדעת פרופ' לוי, על אילו ערכים בתורה אפשר להסתמך כדי להתמודד עם הבעיה שהבאת בדוגמה? (4 נקודות)
- ב. (1) מה הן שלוש השגיאות שבגללן נוצרת סתירה כביכול בין התורה למדע, לדעת פרופ' לוי? (9 נקודות)
- (2) הבא דוגמה לאחת מהשגיאות שציינת, והסבר אותה. (3 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 9-10. (10 נקודות)

9.

הרב קוק, איגרות ראי"ה א', איגרת קל"ד

- "זהו כלל גדול במלחמת הדעות, שכל דעה הבאה לסתור איזה דבר מהתורה, צריכים אנו בתחילה לא דווקא לסתור אותה, כי אם לבנות את ארמון התורה ממעל לה...".
- א. באר את הכלל הזה במילים שלך. (4 נקודות)
- ב. הסבר כיצד הרב קוק מיישם כלל זה בהסברו לסיפור גן עדן. (6 נקודות)

10.

הרב ד"ר יחזקאל אפשטיין, אמונת היהדות, פרק עשירי

- א. "רעיון האבולוציה מפליא בהתאמתו לתפיסה היהודית".
- הסבר מהו המשותף בין ראיית העולם על פי תורת האבולוציה ובין ראיית העולם על פי היהדות, לדעת הרב אפשטיין. (5 נקודות)
- ב. לדעת הרב אפשטיין, כיצד יש להבין את קביעת התורה שהעולם נברא בשישה ימים? (5 נקודות)

סוגיה VI – בחירה, השגחה, שכר ועונש (50 נקודות)

אם בחרת בסוגיה זו, עליך לענות על שלוש שאלות: על שתיים מהשאלות 11-13 ועל אחת מהשאלות 14-15.

ענה על שתיים מהשאלות 11-13 (לכל שאלה – 20 נקודות).

11. רס"ג, אמונות ודעות, מאמר ד'; רמח"ל, דרך ה'

א. (1) לפי רס"ג, מדוע הצדק האלוקי מחייב שלאדם תהיה בחירה חופשית?
(5 נקודות)

(2) לפי רמח"ל, מדוע חשוב שלאדם תהיה בחירה חופשית? (5 נקודות)
ב. אין הבורא רוצה ברשעת הרשע, אם כן כיצד ייתכן שיהיה בעולם דבר שאינו לרצונו?

כתוב את תשובתו של רס"ג על שאלה זו. (5 נקודות)
ג. לפי רס"ג, אין סתירה בין חופש הבחירה של האדם לבין ידיעתו של הבורא. כיצד הוא מסביר זאת? (5 נקודות)

12. רמח"ל, דרך ה'

א. שלושת בניו של איש צדיק מתו בצעירותם ממחלות אף על פי שעסקו בתורה ובגמילות חסדים.

הבא שני הסברים אפשריים שרמח"ל מציע כדי להסביר מקרה כזה. (9 נקודות)
ב. לפי רמח"ל, הסבר מדוע העובדה שהאדם מורכב מגוף ומנשמה הכרחית למילוי תפקידו בעולם הזה. (5 נקודות)

ג. לפי רמח"ל, מהו ההבדל בין מצב הנפש ב"עולם הנשמות" ובין מצבה בזמן "תחיית המתים"? (6 נקודות)

13. הרב אברהם ישעיהו קרליץ, חזון איש על ענייני אמונה וביטחון, פרק ב'

קרא את הדו-שיח שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

א. רחל: נחכה לאוטובוס, כי אני לא נוסעת בטרמפים מסוכנים.

שרה: אני מחכה לטרמפ. אני בוטחת בה' שיהיה טוב.

לאור דברי חזון איש, מי מהן צודקת? נמק. (5 נקודות)

ב. לפי חזון איש, מהו ההבדל בין אמונה ובין ביטחון? (5 נקודות)

ג. (1) הגדר מי הוא ה"זייפן" בענייני ביטחון, לדעת חזון איש? (5 נקודות)

(2) לדעת חזון איש, מי גרוע יותר – ה"זייפן" או ה"משולל ביטחון"?

ציין נימוק אחד שהוא מביא לדעתו זו. (5 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 14-15. (10 נקודות)

14. ריה"ל, הכוזרי, מאמר א', סעיפים ק"ג, ק"ט-ק"י

- א. לפי ריה"ל, מדוע לא נזכר בתורה עניין העולם הבא? (4 נקודות)
- ב. "משל למה הדבר דומה? לחברים שחנתה שירתם במדבר...".
הסבר את המשל הזה ואת הנמשל לפרטיהם, לפי ריה"ל. (6 נקודות)

15. רמב"ן, פירוש על התורה, בראשית, י"ז, א'; שמות, ו', ב'

- א. מהי ההשגחה של "אל שדי", וכיצד היא באה לידי ביטוי בהבטחות התורה למתן שכר ועונש בעולם הזה? (5 נקודות)
- ב. הסבר מהי ההשגחה של "השם המיוחד" (המפורש), והבא דוגמה להשגחה זו. (5 נקודות)

סוגיה VII – אמונת חכמים (50 נקודות)

אם בחרת בסוגיה זו, עליך לענות על שלוש שאלות: על שתיים מהשאלות 16-18 ועל אחת מהשאלות 19-20.

ענה על שתיים מהשאלות 16-18 (לכל שאלה – 20 נקודות).

16. רמב"ם, הלכות ממרים, פרקים א-ג'

- א. (1) לפי רמב"ם, אילו דינים יכול רק בית דין הגדול מחברו לבטל ובאילו תנאים? (5 נקודות)
- (2) לפי רמב"ם, ציין מקרה אחד שבו בית דין הקטן מחברו יכול לבטל דברי בית דין קודם הגדול ממנו, בעניינים שאינם "הוראת שעה". (5 נקודות)
- ב. "והיאך יהיו גדולים מהם במניין?"
הסבר את קושייתו של רמב"ם, ואת תשובתו. (5 נקודות)
- ג. מתי תהיה תקנה או גזירה של בית דין בטלה מאליה? (5 נקודות)

17. רבנו נסים, דרשות הר"ן

- א. (1) לדעת ר"ן, האם הכרעת רוב החכמים מחייבת את הציבור, גם אם ברור שהם טועים? הסבר את תשובתו. (6 נקודות)
- (2) כתוב כיצד ר"ן מבסס את תשובתו על המסופר בגמרא בנוגע לרבה בר נחמני ו"מתיבתא דרקייעא". (4 נקודות)
- ב. אילו הלכות דרבנן נלמדות מ"לא תסור", ואילו הלכות נלמדות מ"שאל אביך ויגדך", לפי ר"ן? (5 נקודות)
- ג. לדעת ר"ן, במה חכם עדיף מנביא? הבא אחד מהסבריו. (5 נקודות)

18. מהר"ל, באר הגולה, באר א'

- א. לפי מהר"ל, האם "אסמכתא" היא מליצה בלבד? הסבר את דבריך באמצעות דוגמה אחת שמביא מהר"ל. (9 נקודות)
- ב. לפי מהר"ל, הכרחי שחז"ל יקבעו סייגים לתורה. הסבר את דבריו באמצעות המשל שהוא מביא על איברי האדם. (6 נקודות)
- ג. לפי מהר"ל, מדוע הסייגים שקבעו חכמים אינם כתובים בתורה? (5 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 19-20. (10 נקודות)

19. הראי"ה קוק, אורות התורה, פרק ב'

- א. "כשלומדים תורה לשמה עושים חסד עם כנסת ישראל". הסבר טענה זו של הרב קוק. (5 נקודות)
- ב. תלמיד טוען כי לימוד פרטי הפרטים של ההלכה אינו מעניין אותו. ענה על טענה זו לאור דברי הרב קוק בספרו אורות התורה. (5 נקודות)

20. הרב אברהם ישעיהו קרליץ, חזון איש על ענייני אמונה וביטחון, פרק ג';

איגרות חזון איש, חלק א'

- א. לפי חזון איש, מה הם שני המרכיבים שהכרחי שיהיו לאדם כדי שיהיה ראוי להיקרא "תלמיד חכם", ומהו תפקידו של כל מרכיב? (6 נקודות)
- ב. כיצד חזון איש מסביר את דרכו להחמיר בספקות? (4 נקודות)

ב ה צ ל ח ה !

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך התרבות והספורט